

ליקוטי אמרים

פרק ט

קנג

כי הדם הוא הנפש: פ' ראה
יב, כג.

**פרק ט והנה מקום משכן נפש הבהמית שמקליפת
נוגה בכל איש ישראל הוא בלב בחלל
שמאלי שהוא מלא דם וכתוב כי הדם הוא הנפש ולכן**

דם ישנו בשני חללי הלב, אלא שחלוקים בתפקידם: תפקיד החלל הימני – ששם מתקבץ הדם מכל האיברים, כדי לשלחו לריאה, ששם מתלבש בו רוח חיים (היינו חמצן), שהוא חלק האוויר הנותן חיים באדם; ותפקיד החלל השמאלי – ששולח הדם לכל האיברים (אחר שנתלבש בו רוח חיים בהיותו בריאה)⁸. וא"כ השינוי בין ב' החללים שבלב הוא, שע"י הימני מתלבש בדם (וע"י הדם בכל הגוף) רוח חיים, משא"כ השמאלי – אין לפעולתו שייכות לענין רוח חיים. ועכ"פ צ"ע לשון אדה"ז, "בחלל הימני שאין בו דם" (שהרי לפי הנ"ל החילוק בין שני החללים הוא רק בענין רוח חיים, אבל דם יש בשניהם). ויש לפרש בשני אופנים: (א) "שאינו דם" מצ"ע (היינו שאינו ממש ענין הדם), אלא רק מה שהאיברים שולחים אליו⁹. (ב) מלבד הדם שהאיברים שולחים אל הלב, יש בלב רביעית דם מצ"ע (כמבואר בלקו"ת¹⁰), והוא נמצא בחלל השמאלי דוקא¹¹.

(כ"ק אדמו"ר¹²)

להמשיך הדם בכל האברים, הכוונה על הפתיחה והסגירה שבלב שז"ע דפיקו דלבא, וזה בא מן הרוח חיים שבחלל הלב שהוא מוליך האדים למוח, כמ"ש חכמי המחקר. ובס"ז יש בלב ג' חללים כמ"ש בטור יו"ד סי' מ"ם). לקו"ת שה"ש לא, א (ושם: "בלב יש ב' חללים חלל הימני וחלל השמאלי. חלל השמאלי הוא משכן הדם וחלל הימני הוא מלא אויר ורוח שהוא עיקר הרוח חיים, כי הדם בעצמו לא הי' יכול להתפשט ולהלוך בכל האיברים וזלתי הרוח חיים שמוליכו"). ועיין רמ"ז לזח"ג צג, ב (ושם: "אור אבא שהוא פנימי ורוחני מאיר בחלל ימני שבו רוח החיות המתפשט בעורקים .. בבית השני של הלב הוא הדם מצד אימא כנודע. וביזה תבין לב חכם לימינו וכו', כי מצד הדם נאחו יצה"ר דאימא דינין מתערין מינה, ולכך בשם לבבך ארז"ל שני יצירך, כי יש בו ב' בתים, וכשהאדם צדיק מהפך הדם לרוח שמגביר כח התכמה על הבינה, ואז אין לו אלא לב א' כו"). (9) לכאורה הכוונה: משא"כ הדם שבחלל השמאלי הוא דם מחודש (לאחר שניתוסף בו רוח חיים ע"י פעולת החלל הימני), ולכן נחשב שיש בו דם מצד ע"ע. (10) שה"ש לא, א (ושם: "מאין יהיו הדמים בלב, אינו מצד עצמו לבד, כי מצד עצמו אין בו רק רביעית דם לבד ואין בו כדי התפשטות והילוך הדם בכל האיברים, רק שמוסיפים בו תמיד כדי ע"י המאכל אשר יאכל האדם כו"). (11) ראה לקו"ת בחוקותי מז, ד: "בכל לבבך שהוא בחי' נה"ב, רביעית דם שבלב". (12) "מראה מקומות, הגהות והערות קצרות לספר של בינונים". אגרות-קודש חכ"ב ע' שי.

מקום משכן נפש הבהמית .. הוא בלב בחלל השמאלי שהוא מלא דם .. אך מקום משכן נפש האלהית הוא במוחין שבראש .. וגם בלב בחלל הימני שאין בו דם כו': להעיר מע"ח שער נפ"ד: ר"ח שער היראה פ"ג² (הענין דב' חללי הלב שבהם דם ורוח – מקורו בזח"ב קז, ב³). וראה גם במדב"ר ספכ"ב⁴.

(כ"ק אדמו"ר⁵)

מקום משכן נפש הבהמית .. הוא בלב בחלל השמאלי .. ומחלב הן מתפשטות בכל הגוף וגם עולה למוח שבראש כו': צ"ע מהמבואר לקמץ⁶ ש, נשמט האדם .. עיקר משכנה והשראתה היא במוחו ומחמוח מתפשטת לכל האברים .. ואפילו הלב מקבל מהמוח" (ומפשטות הלשון שם מוכח שזהו גם בנפש החיונית).

(כ"ק אדמו"ר⁷)

בחלל השמאלי שהוא מלא דם .. בחלל הימני שאין בו דם: לולא דמסתפינא נראה לומר (ע"פ המבואר בספרי הרפואה):

(1) ושם: "ובזה תבין ענין לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו, כי הלב יש לו ב' חללים, ומן א' מהם יוצא רוח החיות של האדם, והב' הוא מלוכלך בדם, וגם הוא מתפשט בכל הגוף. ומלאך היצה"ש מתלבש בחלל ימין, ומשם מתפשט בכל הגוף .. מלאך היצה"ר הבא מגבורות בחלל השמאל, ומשם מתפשט לכל הגוף וכו'". (2) ושם: "פ' רז"ל שיש בלב שני חללים הא' מלא דם והוא משכן ליצה"ר והב' חלל בלא דם משכן ליצה"ט". (3) ושם: "בלבא אית תרין היכלין בחד דמא ובחד רוחא .. ההוא חד דמליא דמא דיורא יצר הרע". ואולי הכוונה שמ"ש בר"ח "פ' רז"ל כו" קאי על מאמר הזהר זה. (4) ושם: "זש"ה לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו, לב חכם לימינו זה יצר טוב שהוא נתון בימינו, ולב כסיל לשמאלו זה יצה"ר שנתון בשמאלו". (5) "מראה מקומות, הגהות והערות קצרות לספר של בינונים". (6) פנ"א. (7) רשימות חוברת טו ע' 70. לקו"ש ח"ט ע' 165 הערה 10. (8) ראה בהנסמן ב, "לקוטי פירושים" לעיל ד"ה מקום (הא). ועיין תר"א בראשית ז, ד (ושם: "כל הדמים שיצאו מהלב לכל האברים הם חוזרים ושבים ללכת אל הלב, והיינו שיש בלב ב' חללים, שבחלל אחד בו מתקבצים הדמים העולים מהאברים אל הלב, ויוצאים דרך חלל הב'") ובהגהת הצ"צ לשם (אוה"ת בראשית תתנ"ח, א. ושם מוסיף: "כ"ה בספרי הרפואה. ולפי מ"ש בס' שביל אמונה צ"ל שהכוונה על ב' גידים שדרך גיד האחד בא הדם ללב מהכבד וכל האברים, ודרך גיד השני הולך מהלב לכל האברים. ויש מהרופאים שכתבו שגיד המשלח הדם בכל האברים הוא בחלל השני. ומ"ש בלק"ת בדה"א אני ישנה שהמוח פותח את הלב

כל התאות והתפארות וכעס ודומיהן הן בלב ומהלב
הן מתפשטות בכל הגוף וגם עולה למוח שבראש
לחשב ולהרהר בהן ולהתחכם בהן כמו שהדם מקורו

ולכן כל התאות והתפארות וכעס כו': צ"ע למה
תפס אלו דוקא מכל המדות הרעות המנויות לעיל¹³.
וי"ל שזהו המשך הדברים: מאחר ש"מקום משכן
נפש הבהמית .. הוא בלב", לכן גם ההתגלות
וההמשכות מן הנפש הן בלב. ומפרטן לפי סדר
התגלותן מהנפש: "ככל התאווה, ו(עד כדי כך שבא
לידי) התפארות, ו(כל מונע בזה מעורר הגילוי של)
כעס".

(כ"ק אדמו"ר¹⁹)

כל התאות .. הן בלב ומהלב הן מתפשטות
בכל הגוף וגם עולה למוח שבראש .. כמו
שהדם מקורו בלב ומהלב מתפשט לכל
האברים וגם עולה להמוח שבראש. אך מקום
משכן נפש האלהית הוא במוחן שבראש: גבי
תאוות וכו' נקט "למוח" לשון יחיד, וכן גבי דם (אלא
ששם נקט "להמוח", בתוספת ה"א"²¹). ובנפש האלקית
נקט "במוחין", לשון רבים²².

(מוהרלו"צ אבי כ"ק אדמו"ר²³)

וגם עולה למוח שבראש כו': כמוכן, הטעם
להדגשת המוח בפ"ע (אף שכבר הזכיר ש"מהלב

מלא דם". ועיין ג"כ חדא"ג מהרש"א שבת לא, ב (ושם –
בפירוש דברי הגמרא, רביעית דם נתתי בכם על עסקי דם הזהרתי
אתכם, ראשית קראתי אתכם וכו'): "האדם נברא בשלש נפשות
חלוקות שהם טבעית רוחנית שכלית, וע"פ המקובלים נפש רוח
נשמה, שהנפש מתדבק ברוח ורוח בנשמה, וז"ש רביעית דם כו',
כי הדם הוא הנפש, וראשית קראתי כו' ע"ש הרוח וכו'".
(19) "מראה מקומות, הגהות והערות קצרות לספר של בינונים".
תניא בצירוף מ"מ וכו' ע' קצג. (20) ד"ה הנה לא טובה
השמועה (ושם): "כשההבה היא מסותרת היא עודינה בנפש
האלקית לבדה, וכשבאה לבחי' גילוי לנפש החיונית אזי היא
בהתגלות הלב בחלל שמאלי מקום משכן נפש החיונית. וזה ענין
בירור ניצוצות .. שהוא בחי' אתהפכא או אתכפי' של נפש
החיונית .. כי הדם הוא הנפש כו' והדם מתחדש בכל יום מאוכלין
ומשקין וגם מתפעל ונתקן ממלבושים ודירה כו'".
(21) לכאורה הכוונה – ש"המוח" הוא למעלה מ"מוח" סתם, ולכן
נקט לשון זה לגבי הדם, שהנפש הבהמית מלוכשת בו (כנ"ל פ"א).
אבל מ"מ הוא למעלה במדרגה מתאוות הנה"ב עצמן.
(22) לכאורה הכוונה – שבנה"א נוגע יותר לכתוב "מוחין" ל'
רבים, שרומז לפרטי המדריגות שבמוח, כיון שזהו עיקר מקומה,
משא"כ נה"ב שאין זה עיקר מקומה אלא מתפשטת שם בלבד.
(23) לקוטי לוי"צ לתניא ע' ב.

וכתיב כי הדם הוא הנפש: לעיל¹³, בהמשך למ"ש
שיש באדם, "נפש אחת מצד הקליפה .. המתלבשת
בדם האדם", הביא רא"י (לא מהכתוב, "כי הדם הוא
הנפש" שמביא כאן, אלא) מהכתוב¹⁴, "כי נפש הבשר
בדם היא".

וי"ל בטעם החילוק: לעיל קאי בביאור כללות ענין
הנפש, ואשמועינן דמתלבשת בדם (לאו דוקא דם
שבלב, אלא דם שבכל הגוף, בלי חילוק); ולכן מביא
רא"י מהכתוב, "כי נפש הבשר בדם היא", היינו שנפש
הבשר מתלבשת בדם (שבכל הגוף). משא"כ כאן
הוצרך להביא רא"י על עיקר מקום משכן הנפש,
שהוא בלב (ובזה גופא – לא רק בחלל הימני המלא
רוח חיים¹⁵, אלא גם בחלל השמאלי המלא דם כו');
ולזה מביא רא"י מהכתוב, "כי הדם הוא הנפש"¹⁶ (ולא
רק שהנפש "בדם היא"), דקאי על הדם שבלב¹⁷,
שהתקשרותו עם הנפש היא ביתר שאת מהתלבשות
הנפש בשאר הדם שבגוף¹⁸.

(כ"ק אדמו"ר¹⁹)

כי הדם הוא הנפש: עיין קו"א ס"ח²⁰.

(כ"ק אדמו"ר⁵)

(13) פ"א. (14) אחרי יז, יא. (15) ראה בהנסמן ב, לקוטי
פירושים" לעיל ד"ה מקום הא"). (16) ראה פסחים טז, ב (ושם):
"כי הדם הוא הנפש, דם שהנפש יוצאה בו קרוי דם".
(17) להעיר שמכתוב זה לפינן לדין טומאת מת ברביעית דם
פיה"מ להרמב"ם אהלות פ"ב מ"ב, ובס' היד ה' טומאת מת פ"ב
ה"ב. ועיין ג"כ ע"ח שער מב פ"א (ושם): "בין בחי' הרוחניות
לבחי' הגוף יש בחי' א' כוללת שתיהן והוא בחי' רביעית דם של
הנפש .. וכמ"ש כי הדם הוא הנפש הנאמר על רביעית דם הזה"ו),
שבעיקרו הוא בלב, כמ"ש הערוך (ערך רבע הא') דמה שאמרו
בסוטה (ה, סע"א) שאדם, "אין בו אלא רביעית אחת" קאי על "הדם
הצלול שבלב שממנו משתית הלב" (וכ"מ בתוס' סוטה שם ד"ה
אדם). וראה גם לקו"ת הנסמן לעיל הערה 10 (ושם): "הלב הוא
משכן לנפש החיונית, וכמ"ש כי הדם הוא הנפש, שבהדם שבלב
נקשרה ונתלבשה הנפש החיונית", ואח"כ ממשך כדלעיל שהלב
"מצד עצמו אין בו רק רביעית דם לבד", ומשמע שהכתוב, "כי
הדם הוא הנפש" קאי על רביעית דם שישנה בלב מצ"ע).
(18) וכמ"ש בהמשך הענין, "שהדם מקורו בלב". וראה לקמן
פלי"ה: "נפש החיונית הבהמית המלוכשת בדם האדם שבלבו וכל
הגוף". תו"א וישב כט, ג: "חלל השמאלי מלא דם, שהדם הוא
הנפש, רביעית דם שהנפש תלוי בו משכנו בלב". לקו"ת שלח מת,
ג: "דם שבלב שהנפש תלוי בו, ומשכנו בחלל השמאלי שהוא

ליקוטי אמרים

פרק ט

קנה

לב חכם לימינו: קהלת יו"ד,
ב.

בלב ומהלב מתפשט לכל האברים וגם עולה להמוח שבראש. אך מקום משכן נפש האלהית הוא במוחין שבראש ומשם מתפשטת לכל האברים וגם בלב בחלל הימני שאין בו דם וכמ"ש לב חכם לימינו והיא אהבת

משכנה במוחין; אבל מ"מ עיקר עבודת הנשמה היא במדות, שהו"ע יצר טוב³⁰, וזהו שכתב שמשכנה גם בלב, היינו שאף שמצד מהותה עיקרה מוחין, הרי מצד עבודתה גם המדות הן ענין עיקרי אצלה³¹.

ולכן בע"ח³² מזכיר רק חלל הימני והשמאלי שבלב («היצ"ט מתלבש בחלל ימין .. היצה"ר .. בחלל השמאלי»), ואינו מזכיר מוחין כלל – כי שם קאי ביצ"ט ויצה"ר, היינו מדות דנה"א ונה"ב, שמקומן בלב ולא במוח³⁰.

(כ"ק אדמו"ר³³)

וכמ"ש לב חכם לימינו: לעיל, בנוגע ל"משכן נפש הבהמית .. בחלל שמאלי", לא הביא רא"י מסיום הכתוב, «ולב כסיל לשמאלו». ואין לומר שכוונתו כאן היא גם לסיפא דקרא, והרא"י היא על שני הענינים («לב חכם לימינו» – רא"י ל"משכן נפש האלקית .. בחלל הימני», «לב חכם לשמאלו» – רא"י ל"משכן נפש הבהמית .. בחלל שמאלי»), אלא שהמתין בהבאת הרא"י עד לבסוף – דא"כ הו"ל להביא גם סוף הפסוק, או עכ"פ לרמזו ב"גו"י.

ואולי אפ"ל שהטעם לזה הוא משום דהלב בעיקרו שייך לנה"ב³⁴, ולכן אין הכרח להביא רא"י לזה; ורק כשבא לחדש שגם לנפש האלקית יש משכן בלב (בחלל הימני) – יש הכרח להביא רא"י.

(כ"ק אדמו"ר³⁵)

ובגבורתו בחלל השמאלי כתולדתו כו"י). ולקמן פל"ה: «שמהותה ועצמותה של נפש הבהמית שבלבו, שהן מדותי הרעים». (30) ראה בארוכה, «לקוטי פירושים» לעיל פ"א ד"ה שתי נשמות (הא). (31) ועפ"ז יובן דיוק לשון אדה"ז לקמן פ"ג, «נפש האלקית שבמוח המתפשט בחלל הימני שבלב מקום משכן היצר טוב» – ששם נחית לדייק ולחלק בפרטיות בין, «נפש האלקית» בכללותה, שמקומה במוח אלא משמש מתפשטת גם בלב (לצורך עבודתה), ל"יצר טוב" (בחי המדות דנפש האלקית), שמקום משכנו הוא בלב. (32) שער נ פ"ד (הובא ב"לקוטי פירושים" לעיל ד"ה מקום משכן). (33) «מראה מקומות, הגהות והערות קצרות לספר של בינונים». רשימות חוברת ז ע' 220. חוברת כסג ע' 108. (34) עיין לקמן פ"ז, ש"אין קרוב מאד הדבר להפך לבו מתאוות עוה"ז לאהבת ה", ו"צדיקים דוקא לבם ברשותם", ורק, «רעותא דלבא שבתעלמות לב" היא, «קרוב מאד ונקל לכל אדם».

מתפשט לכל האברים») הוא ע"ד שפי' לקמן בנפש האלקית²⁴.

(כ"ק אדמו"ר²⁵)

עולה: קאי על הנפש (ולא על «כל התאוות והתפארות וכעס ודומיהן»).

(כ"ק אדמו"ר²⁶)

מקום משכן נפש האלהית הוא במוחין שבראש ומשם מתפשטת לכל האברים וגם בלב: ממ"ש «בלב», ולא «ללב» (כמ"ש לפניו, «מתפשטת לכל האברים»), משמע דלא קאי על התפשטות הנפש (שמתפשטת בכל האברים וגם בלב), אלא על «מקום משכן נפש האלקית», היינו ש«מקום משכן נפש האלקית הוא במוחין שבראש .. וגם בלב». וכן משמע לקמן רפי"א²⁶, ובקיצור תניא להצ"צ²⁷.

ואולי אפשר לבאר החילוק בזה בין נפש הבהמית (שמקומה רק בלב, אלא משמש «עולה למוח שבראש», כדלעיל) לנפש האלקית (שמקומה «במוחין .. וגם בלב»):

נפש הבהמית – עיקרה מדות, והמוחין הם רק טפלים למדות ולצרכן²⁸. וזהו שכתב שמשכנה רק בלב, כי מה שנה"ב, «עולה למוח שבראש» הוא רק לצורך המדות («לחשב ולהרהר בהן ולהתחכם בהן»), וממילא אין זה אלא עלי' והתפשטות של הנפש ולא מקום הנפש עצמה²⁹.

נפש האלקית – עיקרה מוחין²⁸, וזהו שכתב שניקד

(24) לכאורה הכוונה – שגם שם (בהמשך למ"ש «מקום משכן נפש האלקית הוא במוחין שבראש ומשם מתפשט לכל האברים») מדגיש הלב בפ"ע («וגם בלב בחלל הימני כו"י»), ושם הוצרך לזה כדי לבאר התעוררות האהבה בחלל הימני והתפשטותה לחלל השמאלי כו"י. (25) שיעורים בספר התניא ע' 97 הערה 3. (26) ושם: «שהטוב שבנפשו האלקית שבמוחו ובחלל הימני שבלבו». (27) ושם: «משכן נפש .. האלקית במוח וגם בחלל הימני שבלב». (28) ראה בארוכה, «לקוטי פירושים» לעיל פ"ו ד"ה שבע מדות וד"ה ושכל המולידן (הב"). וש"נ. (29) ועיין ג"כ לקמן פ"ב (ושם): «מהותה ועצמותה של נפש הבהמית שמקליפה שבלב השמאלי לא נדחה כלל ממקומו .. אלא הרהורי עבירה הקשים מעבירה יכולים לפעול לעלות למוחו כו"י». פ"ג (ושם): «הרע שבחלל השמאלי הוא בתקפו כתולדתו להתאוות תאוה לכל תענוגי עוה"ז .. מהותו ועצמותו של הרע הוא בתקפו

ה' כרשפי שלהבת מתלהבת כלב משכילים המבינים ומתבוננים בדעתם אשר במוחם בדברים המעוררים את האהבה. וכן שמחת לבב בתפארת ה' והדר גאונו כאשר עיני החכם אשר בראשו במוח חכמתו ובינתו מסתכלים ביקרא דמלכא ותפארת גדולתו עד אין חקר ואין סוף ותכלית כמבואר במקום אחר וכן שאר מדות קדושות שבלב הן מחב"ד שבמוחין. אך הנה כתיב ולאום מלאום יאמין כי הגוף נקרא עיר קטנה וכמו שישני מלכים נלחמים על עיר אחת שכל אחד רוצה לכבשה ולמלוך עליה דהיינו להנהיג יושביה כרצונו ושיהיו סרים למשמעתו בכל אשר יגזור עליהם. כך שתי הנפשות האלהית והחיונית הבהמית שמהקליפה נלחמות זו עם זו על הגוף וכל אבריו שהאלהית חפצה ורצונה שתהא היא לבדה המושלת עליו ומנהיגתו וכל האברים יהיו סרים למשמעתה ובטלים אצלה לגמרי ומרכבה אליה ויהיו לבוש לעישר בחינותיה וג' לבושיה

עיני החכם אשר בראשו: ע"ד לשון הכתוב – קהלת ב, יד. ולאום מלאום יאמין: תולדות כה, כג. הגוף נקרא עיר קטנה: נדרים לב, ב. עיר קטנה: קהלת ט, יד. לעשר בחינותי וג' לבושי הנל: פרקים ג"ד.

[יד, א]

המושלת עליו ומנהיגתו .. עד שתתפשט גם לחלל השמאלי בו: היינו שישנם שני פרטים בחפצה ורצונה של הנפש האלקית: (א) בנוגע להתפשטות הנפש בהגוף – „שתהא היא לבדה המושלת עליו .. ויהיו לבוש לעשר בחינותי וג' לבושי הנל“, ואילו לנה"ב לא תהי שום התפשטות בהגוף, שהיא מדריגת הבינוני (המבוארת לקמן פי"ב); (ב) ועוד זאת, רצונה להגביר האהבה כ"כ „עד שתתפשט גם לחלל השמאלי לאכפיא לס"א .. לשנותה ולהפכה .. לאהבת ה' .. אהבה בתענוגים“, שהיא מדריגת הצדיק (המבוארת לקמן פי"י).

(כ"ק אדמו"ר הצ"צ³⁹)

וכל האברים יהיו סרים למשמעתה .. ומרכבה אלי' ויהיו לבוש בו: נראה לפרש הכוונה בזה: „ומרכבה אלי'“ – היינו חיצוניות האיברים, שנעשים בחי' מרכבה בלבד; „ויהיו לבוש בו“ – היינו החיות

בראשו, וכי כאן אתר עינוי דבר נש בו, אלא .. שכינתא שריא על רישי, וכל חכם עינהי ומילוי ברישי אינון בהוא דשריא וקיימא על רישי וכו'“ (37) הגהה לספר „שיעורים בספר התניא“ (כת"ק). (38) שיעורים בספר התניא ע' 99. (39) קיצורים והערות ע' ד ואילך.

והדר גאונו: להעיר מלקו"ת ד"ה מי אל כמוך ס"ב³⁵.

(כ"ק אדמו"ר³⁵)

עיני החכם אשר בראשו: עיין לקמן פל"ה³⁶.

(כ"ק אדמו"ר³⁷)

אין חקר: היינו (לא שאי אפשר לחקור בדבר, אלא) שאי אפשר לירד לעומק הדבר ולסופו ע"י חקירה.

(כ"ק אדמו"ר³⁷)

ותכלית: לשון הגבלה (ולא לשון מטרה).

(כ"ק אדמו"ר³⁷)

אך הנה כתיב ולאום מלאום יאמין: פירוש, דבי הנפשות אין ענינן שכל אחת עוסקת בשלה ואין לה עסק והתעניינות בפעולות השני, כי אם „לאום מלאום יאמין“ כו'.

(כ"ק אדמו"ר³⁸)

שהאלהית חפצה ורצונה שתהא היא לבדה

(35) דרושי ר"ה סא, ב (ושם): „וזהו והופע בהדר גאון עוון, פי שיאירו היודיין והוייין שהם בחי' צמצומים והשתלשלות המשכות והארת אור עליון אור א"ס ב"ה .. ולשון הדר גאונו יובן ע"ד מ"ש במ"א בפי' כי גאה גאה כו, ומשם הוא המשכת היודיין וויין הנ"ל להיות הגילוי אחר הצמצומים כמו קודם הצמצומים“.

(36) ושם: „לשון הינוקא [בזהר פ' בלק] על פסוק החכם עיניו

ליקוטי אמרים

פרק ט

קנז

בכל לבבך: ואתחנן ה' ה.
בשני יצריך: ברכות נד, א.

הנ"ל שיתלבשו כולם באברי הגוף ויהיה הגוף כולו מלא מהם לנפש ולא יעבור זר בתוכם ה"ו דהיינו תלת מוחין שבראש יהיו ממולאים מחב"ד שבנפש האלהית שהיא חכמת ה' ובינתו להתבונן בגדולתו אשר עד אין חקר ואין סוף ולהוליד מהן על ידי הדעת היראה במוחו ופחד ה' בלבו ואהבת ה' כאש בוערה בלבו כרשפי שלהבת להיות נכספה וגם כלתה נפשו בחשיקה וחפיצה לדבקה בו בא"ס ב"ה בכל לב ונפש ומאד מעומקא דלבא שבחלל הימני שיהיה תוכו רצוף אהבה מלא וגדוש עד שתתפשט גם לחלל השמאלי לאכפיא לס"א יסוד המים הרעים שבה שהיא התאוה שמקליפת נוגה לשנותה ולהפכה מתענוגי עולם הזה לאהבת ה' כמ"ש בכל לבבך בשני יצריך והיינו שיעלה ויבא ויגיע למדרגת אהבה רבה וחיבה יתרה ממדרגת

האהבה "כרשפי שלהבת" בלבד – הרי אהבה זו יש בכחה רק "לאכפיא לס"א יסוד מים הרעים", אבל לא להפכה לטוב (והו"ע האתכפיא המבואר לקמן⁴³ במדריגת הבינונים).

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב⁴⁴)

עד שתתפשט גם לחלל השמאלי לאכפיא לס"א .. לשנותה ולהפכה מתענוגי עולם הזה לאהבת ה' כמ"ש בכל לבבך בשני יצריך: לכאורה "שתתפשט" קאי על הנפש (בהמשך להתחלת הענין: "שתי הנפשות .. נלחמות זו עם זו על הגוף וכל אבריו, שהאלקית חפצה ורצונה שתהא היא לבדה המושלת עליו .. עד שתתפשט גם לחלל השמאלי"). ויותר נראה לומר דקאי על האהבה, בהמשך למלת "וגדוש" – "שיהי' תוכו רצוף אהבה מלא וגדוש, עד שתתפשט (האהבה) גם לחלל השמאלי" (וכן מוכח בקיצור תניא⁴⁵).

ועפ"ז יובן ההמשך "כמ"ש בכל לבבך בשני יצריך"

שבאברים, שנעשית בכחי לבוש. ועיין לקמן פכ"ג⁴⁰.

(כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב⁴¹)

היראה במוחו ופחד ה' בלבו: "היראה במוחו" – הוא בגבורות דבינה; "ופחד ה' בלבו" – הוא במדת הגבורה עצמה, "פחד יצחק".

(מוהרלו"ץ אבי כ"ק אדמו"ר⁴²)

ואהבת ה' .. כרשפי שלהבת .. עד שתתפשט גם לחלל השמאלי לאכפיא לס"א יסוד המים הרעים שבה .. והיינו שיעלה ויבא ויגיע למדרגת אהבה רבה .. אהבה בתענוגים .. המהפכת לטוב את בחי' המים שבנפש הבהמית כו': נראה הכוונה בזה – שרק כאשר "יעלה ויבא ויגיע למדרגת אהבה רבה .. אהבה בתענוגים", יזד' תהפך לטוב "בחי' המים שבנפש הבהמית", היינו שהרע דנפש הבהמית יתהפך לטוב גמור (והיא מדרגת צדיק גמור); משא"כ קודם לזה, כשהיתה

העליון כגוף לנשמה, ואילו האברים עצמם נעשים מרכבה לרצון העליון, אבל לא לבוש ממש). (41) קיצורים והערות ע' קטז – הובא גם ב"מראה מקומות, הגהות והערות קצרות לספר של בינונים". (42) לקוטי לוי"צ לתניא ע' לב. (43) פכ"ז. (44) קיצורים והערות ע' קטז. סה"מ תרע"ג ע' צא. (45) ושם: "ועוד זאת רצונה להגביר האהבה כ"כ עד שתתפשט גם בחלל השמאלי".

(40) ושם: "כמו שאברי גוף האדם הם לבוש לנפשו ובטלים לגמרי אלי' מכל וכל .. כך ד"מ .. הלבוש החיצון של נפש האלקית שבאדם המקיים ועושה המצוה שהוא כח ובחי' המעשה שלה הוא מתלבש בחיות של מעשה המצוה ונעשה ג"כ כגוף לנשמה לרצון העליון .. ועל כן גם אברי גוף האדם המקיימים המצוה .. הם נעשו מרכבה ממש לרצון העליון כו'" (היינו שגם שם מדייק כנ"ל, שכח המעשה שבאברים נעשה לבוש ממש לרצון

אהבה עזה כרשפי אש והיא הנקראת בכתוב אהבה בתענוגים להתענג על ה' מעין עולם הבא והענג הוא במוח חכמה ושכל המתענג בהשכלת ה' וידיעתו כפי השגת שכלו וחכמתו והוא בחי' המים זורע אור זרוע שבקדושת נפש האלהית המהפכת לטוב את בחי' המים שבנפש הבהמית שמהם באו תאות תענוגי עוה"ז מתחלה וכמ"ש בע"ח שער נ' פרק ג' בשם הזהר שחרע נהפך להיות טוב גמור כמו יצר טוב ממש בהסיר הבגדים הצואים ממנו שהם תענוגי עוה"ז שהוא מלוכב בהם וכן שאר כל המדות שבלב שהן ענפי

אהבה בתענוגים: שה"ש ז, ז. נזכר לקמן פרקים: יו"ד. מ. מג. מו. אגה"ק סי"ח. בשם הזהר: ח"ג רעז, א.

[י"ה, ב]

מכנעת אותה, אח"כ – מגרשת אותה, ועד שבאה לכלל אתהפכא, שפועלת על נה"ב ומהפכת אותה לטוב כו' (כמו עד"מ מלך הכובש את שונאו, שתחלה לוחם בו, אח"כ מתגבר עליו ומנצחו, ואח"כ מגרשו או אפילו פועל בו שגם הוא יסכים שיהי' מלך עליו, שכל אלו הם מדריגות בצמיחת והתפשטות המלכות).

ויש להוסיף בזה, שענין הצמיחה (בחי' המים דנה"א) מתבטא גם בפעולת נה"א על בחי' המים שבנה"ב (שהו"ע התענוג, כמבואר בפנים). וכמו במשל המלך הנ"ל, שגם לאחר שפעל על שונאו שיקבל את מלכותו, מ"מ, כל זמן שאינו לוקחו לעבד אין הצמיחה בשלימות עדיין; ורק כשלוקח את שונאו לעבד, שמעשה ידיו לאדונו – אז ענין הצמיחה שלו הוא בשלימות. ועד"ז בנדו"ד, שרק לאחר שנה"א מהפכת לטוב את בחי' המים שבנה"ב, היינו מעשה ידי' ותענוגה כו', אז „בחי' המים זורע אור זרוע שבקדושת נפש האלקית" היא בשלימות.

(כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ"48)

שחרע נהפך להיות טוב גמור. . בהסיר הבגדים הצואים ממנו שהם תענוגי עוה"ז שהוא מלוכב בהם: צריך ביאור מ"ש שהסרת הבגדים הצואים שייך לבחי' אתהפכא שע"י אהבה בתענוגים, שהרי הסרת הבגדים הצואים, שהם הלבושים הרעים דנה"ב (דהיינו החקיקה מבחוץ, שיוצא ממעמדו ומצבו הקודם, והו"ע „שכחי עמך ובית אביך"49) –

יא. ו ראה תו"א מקץ לו, ג. מאמרי אדה"א בראשית ע' שכט ואילך (ובהנמך בתחלת המאמר שם). הוספות לסה"מ תרנ"ד ע' שנו. ועוד.

(אף שמדובר אודות האהבה הבאה ע"י שמהפך הסט"א שבחלל השמאלי, „לשנותה ולהפכה מתענוגי עולם הזה לאהבת ה'") – כי ענינה של האהבה שבחלל השמאלי הוא שהאהבה שבחלל הימני מתפשטת גם לחלל השמאלי.

(כ"ק אדמו"ר"46)

לשנותה ולהפכה מתענוגי עולם הזה לאהבת ה': כי הנפש הבהמית היא בעלת הנאה בעצם מהותה, היינו שטבע ההנאה הוא אצלה בתוקף (כמו אדם שהוא בעל הנאה, שנהנה ביותר גם מדברים קטנים, ומרחיב בדברים על הנאותיו כו') ובפשיטות (כמו פשיטות ההנאה בבהמה – משא"כ באדם, שכיון שהוא שכלי, הרי כללות ענין השכל מחליש אצלו את המדות בכלל, ואת ענין ההנאה בפרט), ויש לה חוש מיוחד בזה כו'. ולכן, כשמהפך בעבודתו את הכח המתאוה שבנה"ב מתענוגי עוה"ז לאהבת ה' – הרי בזה נהפך עצם חושך הנה"ב לאור.

(כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ"47)

והוא בחי' המים זורע אור זרוע שבקדושת נפש האלהית המהפכת לטוב את בחי' המים שבנפש הבהמית שמהם באו תאות תענוגי עוה"ז מתחלה: יש לבאר הכוונה בזה – ש„בחי' המים" מורה על ענין הצמיחה מקטנות לגדלות (וכדברי אדה"ז לעיל¹³ ש„המים מצמיחים כל מיני תענוג"4), ובנדו"ד – צמיחת והתפשטות הנפש האלקית, שבתחלה ה"ה נלחמת בנפש הבהמית, אח"כ –

46 „מראה מקומות, הגהות והערות קצרות לספר של בינונים". תו"מ סה"מ ח"א ע' רמג הערה 38. 47 סה"מ קונטרסים ח"ב ע' 690. 48 הוספות לסה"מ תרס"ד ע' רעג. 49 תהלים מה,

ליקוטי אמרים

פרק ט

קנט

היראה והאהבה יהיו לה' לברו וכל כח הדבור שבפה והמחשבה שבמוח יהיו ממולאים מן לבושי המחשבה והדבור של נפש האלהית לברו שהן מחשבת ה'

הצואים שייכת למדריגת צדיק גמור דוקא (ולא רק שבא לומר שגם במדריגה זו אין הבגדים הצואים נהפכים לטוב). וצ"ל שהם שני ענינים שונים, כי הסרת הבגדים הצואים בצדיק גמור ענינה להסיר מעליו תאות תענוגי עוה"ז לגמרי עד שיהיו שנואים אצלו בתכלית השנאה כו', והיא למעלה מעלה באינן-ערוך מענין „שכחי עמך ובית אביך“, אף שגם זה שייך לענין הסרת הבגדים הצואים (כנ"ל). והחילוק מובן למשכיל.

(כ"ק אדמו"ר מהרש"ב⁵⁸)

כח הדבור שבפה והמחשבה שבמוח יהיו ממולאים מן לבושי המחשבה והדבור: בענין הכחות – הקדים דיבור למחשבה, אף שלכאורה מחשבה קודמת לדיבור; ואילו לאח"ז, בענין הלבושים שהכחות ממולאים מהם – נקטם כסדרן, תחילה מחשבה ואח"כ דיבור.

וטעם הדבר:

ידוע⁵⁹ שמחשבה ודיבור הם בחי' לאה ורחל (מחשבה היא בחי' לאה, ודיבור היא בחי' רחל). והנה, בנוגע ללאה ורחל מבואר⁶⁰ שבצד רחל היא הבכירה ולאה הצעירה (וכן הוא גם באופן בניינן, שבחי' רחל נבנית מבחי' אב דחכמה, ובחי' לאה נבנית מבחי' אם הבינה⁶¹), אבל בגילוי ובמקום עמידתן בסדר ההשתלשלות לאה היא הבכירה ורחל הצעירה.

ועפ"ז מובן, שכשמדבר בענין הכחות („כח הדיבור שבפה והמחשבה שבמוח“) – מקדים דיבור למחשבה, כי הכחות דדיבור ומחשבה (היינו שהדיבור והמחשבה נבנים מהם, כנ"ל) הם חכמה ובינה, וחכמה (הכח דדיבור) קודמת לבינה (הכח דמחשבה)⁶²; משא"כ כשמדבר בענין הלבושים

צ"ל בתחלת העבודה, ורק לאח"ז שייך „לאכפאי לס"א" ע"י אהבה כרשפי אש (שהיא מבחי' המדות דנה"א, שפועלות כפי' בהמדות דנה"ב), ולאח"ז הפיכת הרע דנה"ב לטוב גמור ע"י בחי' אהבה בתענוגים (שהיא במוח החכמה דנה"א)⁵⁰.

וי"ל שכונת אדה"ז בזה היא (לא שהסרת הבגדים הצואים היא ע"י בחי' אהבה בתענוגים, אלא) שגם בחי' אהבה בתענוגים, שהיא מדריגת צדיק גמור, אינה מהפכת אלא את הכחות דנה"ב, אבל לא את הלבושים, כי הלבושים צריכים הסרה לגמרי (וכמבואר⁶¹ בענין פרה אדומה שהציור צ"ל נשרף לגמרי).

ומה שמבואר⁶² בענין „חומת בת ציון הורידי כנחל דמעה“⁵³ שהדמעות מכבסות את הלבושים הרעים (דמשמע שאף הלבושים אינם צריכים הסרה לגמרי, אלא אפשר לכבסם) – אפשר שע"י תשובה מתהפכים גם הלבושים לטוב. ואפשר שזהו דוקא בתשובה מאהבה רבה, שכשם שע"י תשובה זו „זדונות נעשו לו כזכיות“⁵⁴, כמ"כ גם הלבושים הרעים, שהם תענוגי עוה"ז שהנה"ב התענגה מהם, וכן אותיות המחדו"מ שלהם, מתהפכים לטוב.

ומ"מ מובן שיש הפרש בין האתהפכא דכחות נה"ב (שבה מדובר כאן), שמשמשים לו אח"כ בעבודתו, ועל ידם העבודה היא נעלית יותר (כמ"ש⁵⁵, „ורב תבואות בכח שור“), ובין האתהפכא של התענוגים והאותיות הנ"ל, שאין האדם משתמש בהם כלל בעבודתו, אלא שנהפכים ונכללים בקדושה, ומצד זה מוסיפים לו אור וחיות כו' (וכמו שמתן-תורה הי' אחר הודאת יתרו דוקא⁵⁶).

אמנם, מדברי אדה"ז לקמן⁵⁷ נראה שהסרת הבגדים

וכל"ל). (58 קיצורים והערות ע' קטז ואילך. (59 תו"א ויצא כב, ד. לקו"ת שלח מד, ג. ובכ"מ. (60 ראה לקו"ת להאריז"ל פ' וירא דרוש לוט ושתי בנותיו ודרוש עמון ומואב. מאורי אור מערכת בכירה (אות ב"ת סכ"ג) ומערכת צעירה (אות צדי"ק סי"ב). (61 ראה לקו"ת שלח שם. ועוד. (62 ועד"ז הוא בענין „יוצר אור ובורא חושך“, שהקדים יצירה ואור לבריאה וחושך (אף שלכאורה בריאה היא למעלה מיצירה וחושך הוא למעלה מאור), והרי ידוע שיצירה היא בחי' דיבור ובריאה היא בחי' מחשבה (ראה לקו"ת במדבר ה, סע"ג. שה"ש ד, ג. ועוד).

(50 ראה „לקוטי פירושים“ לעיל ד"ה ואהבת ה'. (51 לקו"ת חוקת נו, ג ואילך. ועוד. (52 שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו פ"א. סה"מ תרנ"ח ע' קפה. ועוד. (53 איכה ב, ית. (54 יומא פו, ב. וראה לעיל פ"ז. (55 משלי יד, ד. (56 ראה זח"ב סו, ב ואילך. מאמרי אדה"ז פרשיות ע' שג ואילך. אה"ת ר"פ יתרו. סה"מ תרמ"ז ע' עב ואילך. ועוד. (57 פ"י (ושם: „צדיק גמור שנהפך הרע שלו לטוב .. הוא ע"י הסרת הבגדים הצואים לגמרי מהרע .. וצדיק שאינו גמור הוא שאינו שונא הס"א בתכלית השנאה .. ולא הוסרו הבגדים הצואים לגמרי מכל

ליקוטי אמרים

[יה, ב]

ותורתו להיות שיחתו כל היום לא פסיק פומיה מגירסא וכה המעשיי שבידי' ושאר רמ"ח אבריו יהיה במעשה המצות לבר שהוא לבוש השלישי של נפש האלהית אך נפש הבהמית שמהקליפה רצונה להפך ממש לטובת האדם שיתגבר עליה וינצחנה כמשל הזונה שבוה"ק :

כמשל הזונה שבוה"ק: ח"ב קסג, א – נזכר בלקו"ת האיזנו עז, א.

לא מיירי בשרשה למעלה, אלא בנפש הבהמית כמו שהיא למטה (שהרי מיירי בנוגע להאדם למטה בעוה"ז, שהידיעה שגם נה"ב רצונה שיתגבר עלי' וינצחנה תתן לו תוספת כח בעבודתו). והיינו שנה"ב עצמה (הזונה), גם כמו שהיא למטה, רצונה האמיתי שהאדם יתגבר עלי' וינצחנה, ומה שמפתה את האדם (בן המלך) הוא רק הציור שלה.

(כ"ק אדמו"ר⁶⁵)

רצונה: כאן לא הוסיף „חפצה“ כדלעיל בנפש האלקית („שהאלקית חפצה ורצונה כו'“), כי חפץ היינו פנימיות הרצון⁶⁶, ופנימיות רצון נה"ב הוא שהאדם לא ישמע לה, וכמו שמסיים שתכלית רצון זה היא „לטובת האדם, שיתגבר עלי' וינצחנה“.

(כ"ק אדמו"ר⁶⁵)

בפועל, שהכחות ממולאים מהם – הקדים מחשבה לדיבור, כסדרן במקום עמידתו. וד"ל.

(מוהרלווי"צ אבי כ"ק אדמו"ר⁶³)

אך נפש הבהמית שמהקליפה רצונה להפך ממש לטובת האדם שיתגבר עלי' וינצחנה כמשל הזונה שבוה"ק: ענין זה הוא רק בפנימיות כוונתו (של היצה"ר), וגם זה – רק לפי שהוא מוכרח בזה, מאחר שזהו עיקר ותכלית בריאתו בעולם (מצד שרשו כוונת הצמצום כו'), שהוא יסית את האדם והאדם לא ישמע לו. אבל היצה"ר עצמו, כמו שהוא – כוונתו וענינו הם כמו שהוא בחיצוניותו, להסית ולהדיח את האדם מקיום התומ"צ כו'⁶³.

(כ"ק אדמו"ר מוהררי"צ⁶⁴)

קיצור פרק ט

להגביר האהבה כ"כ עד שתתפשט גם בחלל השמאלי, לאכפיא ולהפך התאווה דנה"ב לשנותה לאהבת ה', כמ"ש בע"ח שיצה"ר נהפך להיות טוב גמור בהסיר הבגדים הצואים ממנו, והיינו בחי' אהבה בתענוגים (ע"ד מ"ש פ"י). אך נפש הבהמית רצונה להיפך ממש, לטובת האדם שיתגבר עלי' וינצחנה, כמשל הזונה שבזוה"ק.

יבאר איכות מלחמות⁶⁷ שתי הנפשות הנ"ל, ויאמר שמשכן נפש הבהמית בחלל השמאלי שבלב, והאלקית במוח וגם בחלל הימני שבלב. וכתוב ולאום מלאום יאמץ, כי הגוף נקרא עיר קטנה, והנפשות נלחמות עליו. האלקית חפצה שתהא היא לבדה המושלת עליו, ויהי' לכוש לעשר בחינותי' וג' לכושי' הנ"ל (פ"ג-ד), ולא יהא לנפש הבהמית שום התפשטות בגוף (ע"ד מ"ש פ"ב). ועוד זאת רצונה

לקוטי הנהות – מיוחס להצ"צ

הבהמית: עיין לעיל פ"ג⁷⁰ בענין מים שבנה"א, ולעיל פ"א⁷¹ בענין מים שבנה"ב. כמשל הזונה: עיין לקמן ספכ"ט⁷². לקו"ת ד"ה ויעש משה נחש נחושת⁷³.

היראה במוחו ופחד ה' בלבו: עיין לעיל פ"ג⁶⁸. אהבה רבה וחובה יתרה ממדרגת אהבה עזה כרשפי אש כו': עיין לקמן פמ"ד⁶⁹. והוא בחי' המים .. שבקרושת נפש האלהית המהפכת לטוב את בחי' המים שבנפש

וכמ"ש בע"ח שער נ' שהיא בחי' חכמה שנקרא מים שבנפש האלקית". (71) ושם: „נפש אחת מצד הקליפה .. וממנה באות כל המדות רעות מארבע יסודות רעים שבה דהיינו .. ותאות התענוגים מיסוד המים כי המים מצמיחים כל מיני תענוג". (72) ושם: „הס"א עצמה אין לה ספיקות כלל באמונה רק שניתן לה רשות לבלבל האדם בדברי שקר ומרמה להרבות שכרו כפיתויי הזונה לבן המלך בשקר ומרמה ברשות המלך כמ"ש בזה"ק". (73) חוקת סב, א (ושם): „כל רעות ודינים ר"ל שנתהוו בעולם שרשם ומקורם המחי' אותם הוא טוב, כמשל הזונה עם בן המלך המבואר בזהר, שכל רצונה וחפצה שלא לציית אותה, ובוה תתענג יותר שתהא אהובה למלך, משא"כ כשמפתה אותו ותוכל לו אין זה רצון המלך".

(67) בכת"י 1, 4: „מלחמת" (כ"ק אדמו"ר – הערה לקיצורים והערות ע' קמג). (68) ושם: „נולדה ונתעוררה מדת יראת הרוממות במוחו .. ופחד ה' בלבו". (69) ושם: „ב' בחי' אהבות אלו הנ"ל (האהבה ד"נפשי אותיך" והאהבה „כברא דאשתדל כו") הן כלולות מן בחי' אהבה רבה וגדולה ומעולה מדחילו ורחימו שכליים .. רק שאעפ"כ צריך לטרוח בשכלו להשיג ולהגיע גם לבחי' אהבת עולם הנ"ל הבאה מהתבונה ודעת בגדולת ה' כדי להגדיל מדורת אש האהבה כרשפי אש .. כי יש יתרון ומעלה לבחי' אהבה כרשפי אש ושלהבת עזה וכו' הבאה מהתבונה ודעת בגדולת א"ס ב"ה על שתי בחי' אהבה הנ"ל כאשר אינו כרשפי אש ושלהבת כו' כיתרון ומעלת הזהב על הכסף וכו'". (70) ושם: „שיסוד האש הוא בלב ומקור המים והליחות מהמות,